

فصلنامه مشاوره شغلی و سازمانی

دوره ۱۶، شماره ۶۰ پاییز ۱۴۰۳، ۳۶-۱۱

طراحی و اعتباریابی الگوی یادگیری مشارکتی به منظور پرورش مهارت‌های رهبری در
کودکان دبستانی

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۳/۳/۱۳، تاریخ دریافت نسخه نهایی: ۱۴۰۳/۵/۳۰ تاریخ پذیرش مقاله: ۱۴۰۳/۶/۸

نوع مقاله: علمی - پژوهشی

فهیمة انصاری زاده^۱ و محمدرضا کرامتی^{۲*}

چکیده

مرور ادبیات نشان می‌دهد توسعه مهارت‌های رهبری دانش‌آموزان از طریق رویکردهای فعال یاددهی-یادگیری نظیر یادگیری مشارکتی کمتر مورد بررسی قرار گرفته است. این مطالعه آمیخته قصد دارد چگونگی پرورش مهارت‌های رهبری دانش‌آموزان در محیط یادگیری مشارکتی را مورد واکاوی قرار دهد. ابتدا ۳۹ سند علمی بر اساس روش سندلوسکی و باروسو بررسی شده و داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار اطلس تی کدگذاری شده است. به منظور توسعه داده‌ها از گروه‌های کانونی استفاده شده و الگوی به‌دست‌آمده از دو مطالعه کیفی از طریق تحلیل عاملی تأییدی ارزیابی شده است. نتایج مدل معادلات ساختاری و نرم‌افزار لیزرل نشان داد الگو از برازش لازم برخوردار است. یافته‌ها نشان داد وابستگی درونی مثبت و متقابل به‌عنوان یکی از عناصر یادگیری مشارکتی مهارت گوش دادن، احترام به دیگران، همکاری، ارتباط، مقبولیت و همدلی را تقویت می‌کنند. مسئولیت‌پذیری به‌عنوان دومین عنصر، مهارت اعتمادبه‌نفس، عزت‌نفس، رعایت حقوق دیگران را بهبود می‌بخشد. مهارت بین فردی در توسعه مهارت‌های تعاملی و ارتباطی نقش دارد و مهارت حل مسئله، حل تعارض، هدایت و هوشیاری گروهی را در دانش‌آموزان توسعه می‌دهد. همچنین تعامل به‌عنوان چهارمین عنصر مهارت برقراری ارتباط و حل مسئله را بهبود می‌بخشد. نتایج می‌تواند ضمن افزایش تمایل معلمان به استفاده از رویکرد یادگیری مشارکتی، سیاست‌گذاران آموزشی را ترغیب کند تا محتوای درسی را با تمرکز بر این رویکرد تنظیم کنند و در طراحی سرفصل دوره‌های آموزش معلمان این رویکرد را مورد توجه قرار دهند.

واژگان کلیدی: یادگیری مشارکتی، گروه‌های کانونی، مهارت‌های رهبری، مدارس ابتدایی، فراترکیب، معادلات ساختاری.

۱. دانش آموخته دکترای مدیریت آموزشی، دانشگاه آزاد اسلامی قم، قم، ایران.

۲. نویسنده مسئول: استاد دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه تهران، تهران، ایران.

Designing and validating a cooperative learning model in order to develop leadership skills in primary school children

Fahimeh Ansarizadeh (Ph.D Graduate)¹ & Mohammad Reza Keramati (Ph.D)^{2*}

Abstract

The literature review highlights a gap in research regarding the development of students' leadership skills through active teaching-learning approaches, particularly cooperative learning. This combined study seeks to investigate the methods for fostering students' leadership abilities within a cooperative learning environment. Initially, 39 scholarly works were analyzed using Sandelowski and Barroso's method, and the data were coded using Atlas.ti software. To further enrich the data, focus groups were conducted, and the patterns identified in two qualitative studies were subjected to confirmatory factor analysis. The results obtained from the structural equation model and Lisrel software indicated that the model exhibited a satisfactory fit. The findings revealed that positive and mutual interdependence, a key element of cooperative learning, enhances students' listening skills, respect for others, cooperation, communication, acceptance, and empathy. Similarly, responsibility, as another essential element, contributes to the development of self-confidence, self-esteem, and respect for others' rights. Furthermore, interpersonal skill development plays a crucial role in enhancing interactive and communication skills, as well as fostering problem-solving, conflict resolution, leadership, and group awareness skills in students. Finally, interaction, the fourth element, was found to improve communication and problem-solving skills. This study's outcomes have the potential to increase educators' willingness to adopt cooperative learning approaches, prompt educational policymakers to align lesson content with this approach, and influence the design of teacher training programs.

Keywords: Cooperative learning, focus groups, leadership skills, primary school, meta-synthesis, structural equations.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

1 . Ph.D. Graduate Educational Management, Islamic Azad University, Qom, Iran.

2 . Corresponding Author: Professor, Faculty of Psychology and Education, University of Tehran, Tehran, Iran.

mkeramaty@ut.ac.ir

<https://orcid.org/0000-0001-7934-5471>

Copyright: © 2023 by the authors. Submitted for possible open access publication under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

مقدمه

توانایی برقراری ارتباط، حل مسئله، همکاری و تفکر انتقادی از مهارت‌های رهبری قرن بیست و یکمی است که انتظار می‌رود مدارس آن‌ها را آموزش دهند تا دانش‌آموزان را قادر سازند به‌طور مؤثرتری با چالش‌ها روبرو شوند (اورجی و اوگبوانیا^۱، ۲۰۱۸). متأسفانه سبک‌های آموزشی سنتی قادر به پرورش این مهارت‌ها نیستند (اولایی و آووفلا^۲، ۲۰۱۹). به همین دلیل امروزه بسیاری از معلمان در جستجوی راه‌حل‌هایی هستند که یادگیری فعال را گسترش دهند (هرمان^۳، ۲۰۱۳). یادگیری فعال رویکردهای مختلف یاددهی-یادگیری را پوشش می‌دهد (کار، پالمر و هیگل^۴، ۲۰۱۵). یادگیری مشارکتی یکی از این رویکردهاست که می‌تواند جایگزین مناسبی برای روش‌های سنتی باشد (ون رایزین و رزث^۵، ۲۰۲۱)، به دانش‌آموزان کمک می‌کند تا بتوانند در یک محیط تعاملی (کیملمان و لانگ^۶، ۲۰۱۹؛ فرگوسن-پاتریک^۷، ۲۰۲۰) در قالب گروه‌های کوچک ناهمگون (لوس^۸، ۲۰۲۲) برای ساخت دانش مشترک با یکدیگر کار کنند (لی و یانگ^۹، ۲۰۲۳؛ گیلیس و بویل^{۱۰}، ۲۰۰۸).

این رویکرد که براساس نظریه همبستگی متقابل اجتماعی بناشده دربرگیرنده پنج عنصر کلیدی است: وابستگی متقابل مثبت، تعامل چهره به چهره، مسئولیت‌پذیری فردی، مهارت‌های بین فردی و پردازش گروهی (جانسون و جانسون^{۱۱}، ۲۰۰۹). این مؤلفه‌ها موجب می‌شوند دانش‌آموزان از طریق تعامل و همکاری مهارت‌های رهبری نظیر (لوپزل-کلو ییتدیویلیگنو سامبس^{۱۲}، ۲۰۲۴)، افزایش انگیزه یادگیری (فخری علمداری و غنی^{۱۳}، ۲۰۲۲)، مهارت‌های شناختی، اجتماعی و عاطفی خود را ارتقا بخشند (جانسون و جانسون، ۲۰۰۸).

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

1. Orji & Ogbuanyia
2. Olabiyi & Awofala
3. Herrmann
4. Carr, Palmer & Hagel
5. Van Ryzin & Roseth
6. Kimmelmann & Lang
7. Ferguson-Patrick
8. Loes
9. Lee & Yang
10. Gillies & Boyle
11. Johnson & Johnson
12. López-Cuello Uitdewilligen & Sambeth
13. Fakhri, Alamdari & Ghani

طراحی و اعتباریابی الگوی یادگیری مشارکتی به منظور پرورش مهارت‌های رهبری در کودکان دبستانی

در محیط یادگیری مشارکتی زمینه‌های لازم برای تقویت مهارت حل مسئله (بارنز^۱، ۲۰۲۰؛ کانسوی^۲، ۲۰۱۷)، اعتمادسازی و مدیریت تعارض (جانسون، جانسون و اسمیت، ۲۰۱۴؛ ماریاپان، خیرانی و چانتیران^۳، ۲۰۲۲)، مسئولیت‌پذیری (گیلیس و نیکولس، ۲۰۱۵) و عزت‌نفس دانش‌آموزان فراهم می‌شود (گیلیس و بویل، ۲۰۰۸؛ کرامتی و گیلیس^۴، ۲۰۲۲) و دانش‌آموزان ترغیب می‌شوند تا به یکدیگر گوش دهند (مالان^۵، ۲۰۲۱)، به یکدیگر احترام بگذارند (تیورینا، شوچوک، کریوکووا، لوکاشچوک و ساویشچنکو^۶، ۲۰۲۲؛ چانگ و کانگ^۷، ۲۰۱۲). و ارتباطات بین فردی و بین گروهی خود را تقویت کنند (جانسون و جانسون، ۲۰۱۸؛ تروساس، جیاناکاس، اسکوروپولو، و وویاتزیس^۸، ۲۰۲۳؛ گارسیا و پریادو^۹، ۲۰۲۳).

گرچه یادگیری مشارکتی در سطوح مختلف آموزش (هرمان، ۲۰۱۳) از مهدکودک تا دانشگاه (گیلیس و بویل، ۲۰۰۸) قابلیت کاربرد دارد، اما کاربرد آن در مدارس ابتدایی از محبوبیت خاصی برخوردار است (اسلاوین^{۱۰}، ۲۰۱۵). زیرا اجرای آن در مدارس ابتدایی هوش هیجانی و سازگاری دانش‌آموزان با تغییرات را بهبود می‌بخشد (کارلوس تورگو سیخو، کابالرو گارسیا و لورنزو لاماس^{۱۱}، ۲۰۲۱) و با توجه به قدرت حافظه دانش‌آموزان در این مقطع جلوی یادگیری حفظی و طوطی‌وار را می‌گیرد و زمینه را برای درک بیشتر و یادگیری عمیق‌تر فراهم می‌سازد (چودوری و پاتنیک^{۱۲}، ۲۰۲۰).

گسترش این رویکرد در سطح مدارس ابتدایی می‌تواند دانش‌آموزان را برای تبدیل شدن به شهروندی مسئولیت‌پذیر آماده کند (کراسبی^{۱۳}، ۲۰۱۶) و به آن‌ها فرصت دهد تا رهبری کردن را به عنوان یکی از مهارت‌های ضروری قرن بیست و یکم در کلاس درس تمرین کنند (لی و کیم^{۱۴}، ۲۰۲۱). بنابراین فراهم کردن شرایط برای تمرین مهارت‌های رهبری در کلاس‌های درس می‌تواند به عنوان یکی از مأموریت‌های مهم مدرسه در قرن حاضر در نظر گرفته شود. در این

1. Barnes
2. Cansoy
3. Mariappan, Khairani & Chanthiran
4. Keramati & Gillies
5. Malan
6. Tyurina, Shevchuk, Kriukova, Lukashchuk & Savishchenko
7. Chong & Kong
8. Troussas, Giannakas, Sgouropoulou & Voyiatzis
9. Garcia & Privado
10. Slavin
11. Carlos Torregro-Seijo, Caballero-García & Lorenzo-Llamas
12. Choudhury & Pattnaik
13. Crosby
14. Li & Kim

زمینه برخی از مطالعات انجام شده نشان داده‌اند مدارس ابتدایی باید به مهارت‌های رهبری دانش‌آموزان توجه کنند و برنامه‌های آموزشی مناسبی را اجرا کنند تا آن‌ها را در این زمینه توسعه دهند. یافته‌های پتر^۱ (۲۰۲۲) آشکار کرد که روش‌های تدریس سنتی برای کمک به دانش‌آموزان در توسعه مهارت‌های قرن ۲۱ کافی نیستند، اجرای رویکرد یادگیری مشارکتی، منجر به توسعه مهارت‌های رهبری از جمله تفکر انتقادی، ارتباط مؤثر، تصمیم‌گیری و کار گروهی در دانش‌آموزان شده است. در پژوهش دیگری توسط چن^۲ (۲۰۱۹) با عنوان مطالعه موردی در مورد توسعه مهارت‌های رهبری دانش‌آموزان از طریق فعالیت‌های کار گروهی، نتایج نشان داد بر اساس داده‌های جمع‌آوری شده، توافق می‌شود که رهبری را می‌توان از طریق شرکت در فعالیت‌های آموزشی کار تیمی در کلاس‌ها پرورش داد. اعتقاد بر این است که با بهره‌گیری از رویکردهای مناسب می‌توان این مهارت‌ها را پرورش داد (هشام الدین و شکور^۳، ۲۰۲۱). اما سؤال اساسی این است که چگونه می‌توان این مأموریت مهم را انجام داد. معلمان به‌عنوان مهم‌ترین بازیگران صحنه می‌توانند نقش مهمی در پرورش رهبران آینده که دانش‌آموزان امروز هستند ایفا کنند (اوایخانوا، زینولینا، پشمبایف و آنسووا^۴، ۲۰۲۲). آن‌ها برای انجام این مأموریت مهم، می‌توانند به تدریج خود را از روش‌های سنتی جدا کنند (کراسبی، ۲۰۱۶)، محیط‌های یادگیری غیررسمی و دوستانه‌تری را برای دانش‌آموزان فراهم کنند (بکرز، وندر وورد و دیولف^۵، ۲۰۱۶) و فرهنگ کارگروهی را به‌صورت آگاهانه و نظام‌مند در کلاس درس گسترش دهند (چن، ۲۰۱۹). معلمان همچنین می‌توانند دانش‌آموزان را در فعالیت‌های آکادمیک درگیر کنند و زمینه‌های مناسبی را برای تمرین مهارت‌های رهبری در آنان فراهم سازند (سیویورک، سارینن، لاینما و لتینن^۶، ۲۰۱۲).

علیرغم اینکه مطالعات قبلی اثرات مثبت یادگیری مشارکتی را بر کیفیت یادگیری (جانسون و جانسون، ۲۰۱۸) و محیط یادگیری (کرامتی و گیلیس، ۲۰۲۲؛ فرگوسن پاتریک، ۲۰۲۰) برجسته کرده‌اند اما به‌ندرت نقش این رویکرد را در پرورش مهارت‌های رهبری در دانش‌آموزان دوره ابتدایی مورد توجه قرار داده‌اند. مطالعه حاضر درصدد است تا ضمن پر کردن این شکاف تحقیقاتی، نتایج مطالعات قبلی را نیز گسترش دهد. افزون براین از آنجایی که دانش‌آموزان دوره ابتدایی می‌توانند به‌صورت بالقوه رهبران آینده باشند، تمرین مهارت‌های رهبری در دوران کودکی

-
1. Petre
 2. Chen
 3. Hishamuddin & Shukor
 4. Uaikhanova, Zeinulina, Pshembayev & Anesova
 5. Beckers, Van der Voordt & Dewulf
 6. Siewiorek, Saarinen, Lainema, & Lehtinen

طراحی و اعتباریابی الگوی یادگیری مشارکتی به منظور پرورش مهارت‌های رهبری در کودکان دبستانی

با تکیه بر رویکرد یادگیری مشارکتی می‌تواند آن‌ها را برای رهبری در سازمان‌ها در بزرگسالی آماده نماید. بنابراین در مطالعه حاضر سعی شده است از طریق پاسخگویی به سؤالات زیر الگوی یادگیری مشارکتی را پیدا کنیم که بتواند این مهارت‌ها را در دانش‌آموزان دوره ابتدایی پرورش دهد:

سؤال اول پژوهش: الگوی یادگیری مشارکتی به منظور توسعه مهارت‌های رهبری در دانش‌آموزان دوره ابتدایی کدام است؟

سؤال دوم پژوهش: نتایج اعتباریابی الگوی یادگیری مشارکتی به منظور توسعه مهارت‌های رهبری در دانش‌آموزان دوره ابتدایی چگونه است؟

روش پژوهش

این پژوهش آمیخته شامل دو بخش کیفی و کمی است. در بخش کیفی با استفاده از روش فراترکیب که بر دیدگاه سندلوسکی و باروسو^۱ (۲۰۰۷) است، داده‌ها جمع‌آوری شدند، برای تکمیل، اصلاح و گسترش نتایج، از گروه‌های کانونی استفاده شد و در نهایت نتایج دو مطالعه کیفی با یکدیگر ترکیب شده است (مورس^۲، ۲۰۰۳).

برای پاسخگویی به سؤال اول پژوهش، کلیه مقالات منتشرشده با استفاده از کلیدواژه‌هایی نظیر توسعه مهارت‌های رهبری، یادگیری مشارکتی، کارگروهی و یادگیری تعاملی بررسی شدند و در فرآیند بررسی از جستجوگرهایی مانند گوگل اسکالر، اسپرینگر، ساینس دایرکت، اسکوپوس، پروکویست، امرلدسیج، و اریک استفاده شد. معیارهای پذیرش مقالات عبارت بود از:

زبان پژوهش: انگلیسی

زمان اجرای پژوهش: ۲۰۲۲-۲۰۰۲

نوع پژوهش: کمی، کیفی و آمیخته

نوع مجله: نمایه شده در پایگاه‌های Scopus و WOS

عنوان، چکیده و محتوای مقالات مورد بازبینی قرار گرفتند و برای ارزیابی و انتخاب آن‌ها از برنامه مهارت‌های ارزیابی (CASP) استفاده شد تا دقت، اعتبار و اهمیت مقالات مشخص شود. به هر مقاله امتیازی بین ۱ (ضعیف) تا ۵ (عالی) داده شد. سپس هر یک از مقالات طبق مجموع امتیاز کسب‌شده در پنج طبقه عالی (۴۱-۵۰)، خیلی خوب (۳۱-۴۰)، خوب (۲۱-۳۰)، متوسط (۱۱-۲۰)، ضعیف (۰-۱۰) دسته‌بندی شدند. مقالاتی که امتیازشان پایین‌تر از ۲۰ بود از فرایند

1. Sandelowski & Barroso

2. Morse

پژوهش خارج شدند. در نهایت، از بین ۵۲۰۰ مقاله شناسایی شده ۳۹ مقاله انتخاب شدند (جدول ۱). پس از مطالعه دقیق مقالات منتخب، نتایج با استفاده از نرم‌افزار Atlas/ti تحلیل و کدگذاری شدند.

به‌منظور تکمیل و گسترش نتایج و همچنین روایی داده‌های حاصل از مطالعه فراترکیب از روش گروه‌های کانونی استفاده شد. در گروه‌های کانونی ۹ نفر از متخصصان تعلیم و تربیت در ۶ جلسه شرکت کردند و هر جلسه حدود ۶۰ دقیقه طول کشید. شرکت‌کنندگان در مصاحبه گروه کانونی دارای شرایط زیر بودند:

۱. معلم مدارس ابتدایی بودند و علاوه بر اینکه درس یاددهی - یادگیری را با رویکرد مشارکتی در کلاس درس دانشگاه تجربه کرده بودند در کارگاه تخصصی یادگیری مشارکتی نیز شرکت کرده بودند و در عمل نیز رویکرد یادگیری مشارکتی را در کلاس درسشان اجرا می‌کردند.

۲. میانگین سنی مشارکت‌کنندگان ۲۸ سال بود و در محدوده سنی ۲۶ تا ۳۰ سال قرار داشتند.

۳. مشارکت‌کنندگان ۵ تا ۱۰ سال سابقه تدریس داشتند.

۴. چهار نفر از اعضا شرکت‌کننده در مصاحبه گروه کانونی مرد و ۵ نفر زن بودند.

۵. چهار نفر از مشارکت‌کنندگان دارای مدرک دکتری تعلیم و تربیت و ۵ نفر دارای مدرک کارشناسی ارشد تعلیم و تربیت بودند.

مراحل انجام کار در جلسات سازمان‌دهی شده گروه‌های کانونی به‌صورت زیر بود:

ابتدا مواردی مانند هدف برگزاری، علت اجرای گروه‌های کانونی، اطلاعات مورد نیاز، موضوع مورد مطالعه و گزارش از روند مراحل فراترکیب و نتایج حاصله، و همچنین معیارهای انتخاب شرکت‌کنندگان مشخص شده است. سپس پژوهشگران با در اختیار قرار دادن یافته‌های حاصل از فراترکیب، خواستار بحث و تبادل نظر پیرامون یافته‌های به‌دست‌آمده از فراترکیب شدند. پژوهشگران در طول جلسه، نکات کلیدی، مفاهیم جدید پیشنهادی و ارتباط مؤلفه‌ها با مهارت‌های رهبری را نت‌برداری می‌کردند و پس از جلسه با همفکری یکدیگر و براساس توافقات ایجاد شده در گروه‌های کانونی الگوی اولیه به‌دست‌آمده از مطالعه فراترکیب را اصلاح و تکمیل می‌کردند.

در بخش کمی از مدل یابی معادلات ساختاری استفاده شد و پس از ترسیم مدل اندازه‌گیری برای متغیر یادگیری مشارکتی، تحلیل‌ها از طریق نرم‌افزار لیزرل انجام گرفت. براساس نتایج دو مطالعه کیفی پرسشنامه‌ای در بخش کمی طراحی شد و روایی آن توسط صاحب‌نظران تعلیم و تربیت مورد تأیید قرار گرفت. پایایی پرسشنامه از طریق آلفای کرونباخ ۰/۹۲ را نشان داد. تحلیل

طراحی و اعتباریابی الگوی یادگیری مشارکتی به منظور پرورش مهارت‌های رهبری در کودکان دبستانی عاملی تأییدی شواهد لازم را برای تأیید نمره‌های حاصل از پرسشنامه فراهم ساخت و میزان برازش الگوی مورد انتظار را در حد مطلوبی نشان داد.

جامعه آماری در بخش کمی ۳۰۰ نفر از معلمان دوره ابتدایی شهر تهران که در کارگاه‌های آموزشی یادگیری مشارکتی شرکت کرده بودند، و در عمل نیز این رویکرد را در کلاس درسشان اجرا می‌کردند. از این تعداد، بر اساس، جدول مورگان، تعداد ۸۰ نفر از معلمان به روش نمونه‌گیری طبقه‌ای به‌عنوان نمونه انتخاب شدند. این نمونه‌گیری، بدین جهت مورد استفاده قرار گرفته است که طبقات مختلفی از معلمان در این دانشگاه حضور دارند. ۴۲ نفر (۵۲/۵) زن و ۳۸ نفر (۴۷/۵) مرد هستند. همچنین ۵۷ نفر (۷۱/۳) از پاسخ‌دهندگان مدرک دکترای تعلیم و تربیت و ۲۳ نفر (۲۸/۷) دارای مدرک کارشناسی ارشد در رشته تعلیم و تربیت بودند.

جدول ۱. جزییات مقالات منتخب پژوهش

کد مقاله	نویسندگان	سال انتشار	کد مقاله	نویسندگان	سال انتشار
م ۱	دمیر	۲۰۲۲	م ۲۱	آلماجد و همکاران	۲۰۱۶
م ۲	اوایخانوا و همکاران	۲۰۲۲	م ۲۲	کندلر و همکاران	۲۰۱۵
م ۳	سیوم و مولا	۲۰۲۲	م ۲۳	گیلیس	۲۰۱۴
م ۴	تیورینا و همکاران	۲۰۲۲	م ۲۴	بومن	۲۰۱۴
م ۵	کرامتی و گیلیس	۲۰۲۲	م ۲۵	لعل	۲۰۱۳
م ۶	کرامتی و گیلیس	۲۰۲۱	م ۲۶	اوغورلو و امیر	۲۰۱۳
م ۷	کرامتی و گیلیس	۲۰۲۱	م ۲۷	ابراهیم	۲۰۱۲
م ۸	ورشا و همکاران	۲۰۲۱	م ۲۸	لعل و قدسی	۲۰۱۲
م ۹	کارلوس تورگو-سیخو و همکاران	۲۰۲۱	م ۲۹	لعل و لعل	۲۰۱۲
م ۱۰	ریورا پز و همکاران	۲۰۲۱	م ۳۰	چانگ و کانگ	۲۰۱۲
م ۱۱	آنتونیو خوزه مورنو و همکاران	۲۰۲۰	م ۳۱	دوپنبرگ	۲۰۱۲
م ۱۲	وولینگر و سوپانک	۲۰۲۰	م ۳۲	لعل و همکاران	۲۰۱۲
م ۱۳	هولویچ	۲۰۲۰	م ۳۳	امیریان و همکاران	۲۰۱۱
م ۱۴	ولدمن	۲۰۲۰	م ۳۴	لیندسی	۲۰۱۰

کد مقاله	نویسندگان	سال انتشار	کد مقاله	نویسندگان	سال انتشار
م ۱۵	سیسن و همکاران	۲۰۱۹	م ۳۵	گیلیس و بویل	۲۰۱۰
م ۱۶	کاراگیانی و همکاران	۲۰۱۸	م ۳۶	اردم	۲۰۰۹
م ۱۷	غفرون و ارمواتی	۲۰۱۸	م ۳۷	گیلیس و همکاران	۲۰۰۷
م ۱۸	اربیل و کوجاباش	۲۰۱۸	م ۳۸	آشمان و گیلیس	۲۰۰۳
م ۱۹	رابگی	۲۰۱۸	م ۳۹	وینمن و همکاران	۲۰۰۲
م ۲۰	لاراز و همکاران	۲۰۱۷			

نتایج

مطالعه کیفی: فراترکیب و گروه‌های کانونی

در پاسخ به سؤال اول پژوهش، مبنی بر الگوی یادگیری مشارکتی به منظور توسعه مهارت‌های رهبری در دانش‌آموزان دوره ابتدایی، ۴ مقوله اصلی، ۸ فرعی، ۱۷ مفهوم در زمینه یادگیری مشارکتی و ۱۶ مهارت رهبری به دست آمد (جدول ۲).

جدول ۲. مقوله اصلی، فرعی، مفاهیم طبقه‌بندی‌شده یادگیری مشارکتی به منظور توسعه مهارت‌های رهبری دانش‌آموزان

اصلی	فرعی	مفاهیم عناصر	منبع	مفاهیم رهبری	منبع
مسئولیت‌پذیری	پاسخگویی	پرهیز از سواری رایگان	(۵۱-۷۸)	ریاست حقوق دیگران	(۱۷) (۳۶-۳۷-۳۸-۳۹-۴۰-۴۱-۴۲-۴۳-۴۴-۴۵-۴۶-۴۷-۴۸-۴۹-۵۰-۵۱-۵۲-۵۳-۵۴-۵۵-۵۶-۵۷-۵۸-۵۹-۶۰-۶۱-۶۲-۶۳-۶۴-۶۵-۶۶-۶۷-۶۸-۶۹-۷۰-۷۱-۷۲-۷۳-۷۴-۷۵-۷۶-۷۷-۷۸-۷۹-۸۰-۸۱-۸۲-۸۳-۸۴-۸۵-۸۶-۸۷-۸۸-۸۹-۹۰-۹۱-۹۲-۹۳-۹۴-۹۵-۹۶-۹۷-۹۸-۹۹-۱۰۰-۱۰۱-۱۰۲-۱۰۳-۱۰۴-۱۰۵-۱۰۶-۱۰۷-۱۰۸-۱۰۹-۱۱۰-۱۱۱-۱۱۲-۱۱۳-۱۱۴-۱۱۵-۱۱۶-۱۱۷-۱۱۸-۱۱۹-۱۲۰-۱۲۱-۱۲۲-۱۲۳-۱۲۴-۱۲۵-۱۲۶-۱۲۷-۱۲۸-۱۲۹-۱۳۰-۱۳۱-۱۳۲-۱۳۳-۱۳۴-۱۳۵-۱۳۶-۱۳۷-۱۳۸-۱۳۹-۱۴۰-۱۴۱-۱۴۲-۱۴۳-۱۴۴-۱۴۵-۱۴۶-۱۴۷-۱۴۸-۱۴۹-۱۵۰-۱۵۱-۱۵۲-۱۵۳-۱۵۴-۱۵۵-۱۵۶-۱۵۷-۱۵۸-۱۵۹-۱۶۰-۱۶۱-۱۶۲-۱۶۳-۱۶۴-۱۶۵-۱۶۶-۱۶۷-۱۶۸-۱۶۹-۱۷۰-۱۷۱-۱۷۲-۱۷۳-۱۷۴-۱۷۵-۱۷۶-۱۷۷-۱۷۸-۱۷۹-۱۸۰-۱۸۱-۱۸۲-۱۸۳-۱۸۴-۱۸۵-۱۸۶-۱۸۷-۱۸۸-۱۸۹-۱۹۰-۱۹۱-۱۹۲-۱۹۳-۱۹۴-۱۹۵-۱۹۶-۱۹۷-۱۹۸-۱۹۹-۲۰۰-۲۰۱-۲۰۲-۲۰۳-۲۰۴-۲۰۵-۲۰۶-۲۰۷-۲۰۸-۲۰۹-۲۱۰-۲۱۱-۲۱۲-۲۱۳-۲۱۴-۲۱۵-۲۱۶-۲۱۷-۲۱۸-۲۱۹-۲۲۰-۲۲۱-۲۲۲-۲۲۳-۲۲۴-۲۲۵-۲۲۶-۲۲۷-۲۲۸-۲۲۹-۲۳۰-۲۳۱-۲۳۲-۲۳۳-۲۳۴-۲۳۵-۲۳۶-۲۳۷-۲۳۸-۲۳۹-۲۴۰-۲۴۱-۲۴۲-۲۴۳-۲۴۴-۲۴۵-۲۴۶-۲۴۷-۲۴۸-۲۴۹-۲۵۰-۲۵۱-۲۵۲-۲۵۳-۲۵۴-۲۵۵-۲۵۶-۲۵۷-۲۵۸-۲۵۹-۲۶۰-۲۶۱-۲۶۲-۲۶۳-۲۶۴-۲۶۵-۲۶۶-۲۶۷-۲۶۸-۲۶۹-۲۷۰-۲۷۱-۲۷۲-۲۷۳-۲۷۴-۲۷۵-۲۷۶-۲۷۷-۲۷۸-۲۷۹-۲۸۰-۲۸۱-۲۸۲-۲۸۳-۲۸۴-۲۸۵-۲۸۶-۲۸۷-۲۸۸-۲۸۹-۲۹۰-۲۹۱-۲۹۲-۲۹۳-۲۹۴-۲۹۵-۲۹۶-۲۹۷-۲۹۸-۲۹۹-۳۰۰-۳۰۱-۳۰۲-۳۰۳-۳۰۴-۳۰۵-۳۰۶-۳۰۷-۳۰۸-۳۰۹-۳۱۰-۳۱۱-۳۱۲-۳۱۳-۳۱۴-۳۱۵-۳۱۶-۳۱۷-۳۱۸-۳۱۹-۳۲۰-۳۲۱-۳۲۲-۳۲۳-۳۲۴-۳۲۵-۳۲۶-۳۲۷-۳۲۸-۳۲۹-۳۳۰-۳۳۱-۳۳۲-۳۳۳-۳۳۴-۳۳۵-۳۳۶-۳۳۷-۳۳۸-۳۳۹-۳۴۰-۳۴۱-۳۴۲-۳۴۳-۳۴۴-۳۴۵-۳۴۶-۳۴۷-۳۴۸-۳۴۹-۳۵۰-۳۵۱-۳۵۲-۳۵۳-۳۵۴-۳۵۵-۳۵۶-۳۵۷-۳۵۸-۳۵۹-۳۶۰-۳۶۱-۳۶۲-۳۶۳-۳۶۴-۳۶۵-۳۶۶-۳۶۷-۳۶۸-۳۶۹-۳۷۰-۳۷۱-۳۷۲-۳۷۳-۳۷۴-۳۷۵-۳۷۶-۳۷۷-۳۷۸-۳۷۹-۳۸۰-۳۸۱-۳۸۲-۳۸۳-۳۸۴-۳۸۵-۳۸۶-۳۸۷-۳۸۸-۳۸۹-۳۹۰-۳۹۱-۳۹۲-۳۹۳-۳۹۴-۳۹۵-۳۹۶-۳۹۷-۳۹۸-۳۹۹-۴۰۰-۴۰۱-۴۰۲-۴۰۳-۴۰۴-۴۰۵-۴۰۶-۴۰۷-۴۰۸-۴۰۹-۴۱۰-۴۱۱-۴۱۲-۴۱۳-۴۱۴-۴۱۵-۴۱۶-۴۱۷-۴۱۸-۴۱۹-۴۲۰-۴۲۱-۴۲۲-۴۲۳-۴۲۴-۴۲۵-۴۲۶-۴۲۷-۴۲۸-۴۲۹-۴۳۰-۴۳۱-۴۳۲-۴۳۳-۴۳۴-۴۳۵-۴۳۶-۴۳۷-۴۳۸-۴۳۹-۴۴۰-۴۴۱-۴۴۲-۴۴۳-۴۴۴-۴۴۵-۴۴۶-۴۴۷-۴۴۸-۴۴۹-۴۵۰-۴۵۱-۴۵۲-۴۵۳-۴۵۴-۴۵۵-۴۵۶-۴۵۷-۴۵۸-۴۵۹-۴۶۰-۴۶۱-۴۶۲-۴۶۳-۴۶۴-۴۶۵-۴۶۶-۴۶۷-۴۶۸-۴۶۹-۴۷۰-۴۷۱-۴۷۲-۴۷۳-۴۷۴-۴۷۵-۴۷۶-۴۷۷-۴۷۸-۴۷۹-۴۸۰-۴۸۱-۴۸۲-۴۸۳-۴۸۴-۴۸۵-۴۸۶-۴۸۷-۴۸۸-۴۸۹-۴۹۰-۴۹۱-۴۹۲-۴۹۳-۴۹۴-۴۹۵-۴۹۶-۴۹۷-۴۹۸-۴۹۹-۵۰۰-۵۰۱-۵۰۲-۵۰۳-۵۰۴-۵۰۵-۵۰۶-۵۰۷-۵۰۸-۵۰۹-۵۱۰-۵۱۱-۵۱۲-۵۱۳-۵۱۴-۵۱۵-۵۱۶-۵۱۷-۵۱۸-۵۱۹-۵۲۰-۵۲۱-۵۲۲-۵۲۳-۵۲۴-۵۲۵-۵۲۶-۵۲۷-۵۲۸-۵۲۹-۵۳۰-۵۳۱-۵۳۲-۵۳۳-۵۳۴-۵۳۵-۵۳۶-۵۳۷-۵۳۸-۵۳۹-۵۴۰-۵۴۱-۵۴۲-۵۴۳-۵۴۴-۵۴۵-۵۴۶-۵۴۷-۵۴۸-۵۴۹-۵۵۰-۵۵۱-۵۵۲-۵۵۳-۵۵۴-۵۵۵-۵۵۶-۵۵۷-۵۵۸-۵۵۹-۵۶۰-۵۶۱-۵۶۲-۵۶۳-۵۶۴-۵۶۵-۵۶۶-۵۶۷-۵۶۸-۵۶۹-۵۷۰-۵۷۱-۵۷۲-۵۷۳-۵۷۴-۵۷۵-۵۷۶-۵۷۷-۵۷۸-۵۷۹-۵۸۰-۵۸۱-۵۸۲-۵۸۳-۵۸۴-۵۸۵-۵۸۶-۵۸۷-۵۸۸-۵۸۹-۵۹۰-۵۹۱-۵۹۲-۵۹۳-۵۹۴-۵۹۵-۵۹۶-۵۹۷-۵۹۸-۵۹۹-۶۰۰-۶۰۱-۶۰۲-۶۰۳-۶۰۴-۶۰۵-۶۰۶-۶۰۷-۶۰۸-۶۰۹-۶۱۰-۶۱۱-۶۱۲-۶۱۳-۶۱۴-۶۱۵-۶۱۶-۶۱۷-۶۱۸-۶۱۹-۶۲۰-۶۲۱-۶۲۲-۶۲۳-۶۲۴-۶۲۵-۶۲۶-۶۲۷-۶۲۸-۶۲۹-۶۳۰-۶۳۱-۶۳۲-۶۳۳-۶۳۴-۶۳۵-۶۳۶-۶۳۷-۶۳۸-۶۳۹-۶۴۰-۶۴۱-۶۴۲-۶۴۳-۶۴۴-۶۴۵-۶۴۶-۶۴۷-۶۴۸-۶۴۹-۶۵۰-۶۵۱-۶۵۲-۶۵۳-۶۵۴-۶۵۵-۶۵۶-۶۵۷-۶۵۸-۶۵۹-۶۶۰-۶۶۱-۶۶۲-۶۶۳-۶۶۴-۶۶۵-۶۶۶-۶۶۷-۶۶۸-۶۶۹-۶۷۰-۶۷۱-۶۷۲-۶۷۳-۶۷۴-۶۷۵-۶۷۶-۶۷۷-۶۷۸-۶۷۹-۶۸۰-۶۸۱-۶۸۲-۶۸۳-۶۸۴-۶۸۵-۶۸۶-۶۸۷-۶۸۸-۶۸۹-۶۹۰-۶۹۱-۶۹۲-۶۹۳-۶۹۴-۶۹۵-۶۹۶-۶۹۷-۶۹۸-۶۹۹-۷۰۰-۷۰۱-۷۰۲-۷۰۳-۷۰۴-۷۰۵-۷۰۶-۷۰۷-۷۰۸-۷۰۹-۷۱۰-۷۱۱-۷۱۲-۷۱۳-۷۱۴-۷۱۵-۷۱۶-۷۱۷-۷۱۸-۷۱۹-۷۲۰-۷۲۱-۷۲۲-۷۲۳-۷۲۴-۷۲۵-۷۲۶-۷۲۷-۷۲۸-۷۲۹-۷۳۰-۷۳۱-۷۳۲-۷۳۳-۷۳۴-۷۳۵-۷۳۶-۷۳۷-۷۳۸-۷۳۹-۷۴۰-۷۴۱-۷۴۲-۷۴۳-۷۴۴-۷۴۵-۷۴۶-۷۴۷-۷۴۸-۷۴۹-۷۵۰-۷۵۱-۷۵۲-۷۵۳-۷۵۴-۷۵۵-۷۵۶-۷۵۷-۷۵۸-۷۵۹-۷۶۰-۷۶۱-۷۶۲-۷۶۳-۷۶۴-۷۶۵-۷۶۶-۷۶۷-۷۶۸-۷۶۹-۷۷۰-۷۷۱-۷۷۲-۷۷۳-۷۷۴-۷۷۵-۷۷۶-۷۷۷-۷۷۸-۷۷۹-۷۸۰-۷۸۱-۷۸۲-۷۸۳-۷۸۴-۷۸۵-۷۸۶-۷۸۷-۷۸۸-۷۸۹-۷۹۰-۷۹۱-۷۹۲-۷۹۳-۷۹۴-۷۹۵-۷۹۶-۷۹۷-۷۹۸-۷۹۹-۸۰۰-۸۰۱-۸۰۲-۸۰۳-۸۰۴-۸۰۵-۸۰۶-۸۰۷-۸۰۸-۸۰۹-۸۱۰-۸۱۱-۸۱۲-۸۱۳-۸۱۴-۸۱۵-۸۱۶-۸۱۷-۸۱۸-۸۱۹-۸۲۰-۸۲۱-۸۲۲-۸۲۳-۸۲۴-۸۲۵-۸۲۶-۸۲۷-۸۲۸-۸۲۹-۸۳۰-۸۳۱-۸۳۲-۸۳۳-۸۳۴-۸۳۵-۸۳۶-۸۳۷-۸۳۸-۸۳۹-۸۴۰-۸۴۱-۸۴۲-۸۴۳-۸۴۴-۸۴۵-۸۴۶-۸۴۷-۸۴۸-۸۴۹-۸۵۰-۸۵۱-۸۵۲-۸۵۳-۸۵۴-۸۵۵-۸۵۶-۸۵۷-۸۵۸-۸۵۹-۸۶۰-۸۶۱-۸۶۲-۸۶۳-۸۶۴-۸۶۵-۸۶۶-۸۶۷-۸۶۸-۸۶۹-۸۷۰-۸۷۱-۸۷۲-۸۷۳-۸۷۴-۸۷۵-۸۷۶-۸۷۷-۸۷۸-۸۷۹-۸۸۰-۸۸۱-۸۸۲-۸۸۳-۸۸۴-۸۸۵-۸۸۶-۸۸۷-۸۸۸-۸۸۹-۸۹۰-۸۹۱-۸۹۲-۸۹۳-۸۹۴-۸۹۵-۸۹۶-۸۹۷-۸۹۸-۸۹۹-۹۰۰-۹۰۱-۹۰۲-۹۰۳-۹۰۴-۹۰۵-۹۰۶-۹۰۷-۹۰۸-۹۰۹-۹۱۰-۹۱۱-۹۱۲-۹۱۳-۹۱۴-۹۱۵-۹۱۶-۹۱۷-۹۱۸-۹۱۹-۹۲۰-۹۲۱-۹۲۲-۹۲۳-۹۲۴-۹۲۵-۹۲۶-۹۲۷-۹۲۸-۹۲۹-۹۳۰-۹۳۱-۹۳۲-۹۳۳-۹۳۴-۹۳۵-۹۳۶-۹۳۷-۹۳۸-۹۳۹-۹۴۰-۹۴۱-۹۴۲-۹۴۳-۹۴۴-۹۴۵-۹۴۶-۹۴۷-۹۴۸-۹۴۹-۹۵۰-۹۵۱-۹۵۲-۹۵۳-۹۵۴-۹۵۵-۹۵۶-۹۵۷-۹۵۸-۹۵۹-۹۶۰-۹۶۱-۹۶۲-۹۶۳-۹۶۴-۹۶۵-۹۶۶-۹۶۷-۹۶۸-۹۶۹-۹۷۰-۹۷۱-۹۷۲-۹۷۳-۹۷۴-۹۷۵-۹۷۶-۹۷۷-۹۷۸-۹۷۹-۹۸۰-۹۸۱-۹۸۲-۹۸۳-۹۸۴-۹۸۵-۹۸۶-۹۸۷-۹۸۸-۹۸۹-۹۹۰-۹۹۱-۹۹۲-۹۹۳-۹۹۴-۹۹۵-۹۹۶-۹۹۷-۹۹۸-۹۹۹-۱۰۰۰-۱۰۰۱-۱۰۰۲-۱۰۰۳-۱۰۰۴-۱۰۰۵-۱۰۰۶-۱۰۰۷-۱۰۰۸-۱۰۰۹-۱۰۱۰-۱۰۱۱-۱۰۱۲-۱۰۱۳-۱۰۱۴-۱۰۱۵-۱۰۱۶-۱۰۱۷-۱۰۱۸-۱۰۱۹-۱۰۲۰-۱۰۲۱-۱۰۲۲-۱۰۲۳-۱۰۲۴-۱۰۲۵-۱۰۲۶-۱۰۲۷-۱۰۲۸-۱۰۲۹-۱۰۳۰-۱۰۳۱-۱۰۳۲-۱۰۳۳-۱۰۳۴-۱۰۳۵-۱۰۳۶-۱۰۳۷-۱۰۳۸-۱۰۳۹-۱۰۴۰-۱۰۴۱-۱۰۴۲-۱۰۴۳-۱۰۴۴-۱۰۴۵-۱۰۴۶-۱۰۴۷-۱۰۴۸-۱۰۴۹-۱۰۵۰-۱۰۵۱-۱۰۵۲-۱۰۵۳-۱۰۵۴-۱۰۵۵-۱۰۵۶-۱۰۵۷-۱۰۵۸-۱۰۵۹-۱۰۶۰-۱۰۶۱-۱۰۶۲-۱۰۶۳-۱۰۶۴-۱۰۶۵-۱۰۶۶-۱۰۶۷-۱۰۶۸-۱۰۶۹-۱۰۷۰-۱۰۷۱-۱۰۷۲-۱۰۷۳-۱۰۷۴-۱۰۷۵-۱۰۷۶-۱۰۷۷-۱۰۷۸-۱۰۷۹-۱۰۸۰-۱۰۸۱-۱۰۸۲-۱۰۸۳-۱۰۸۴-۱۰۸۵-۱۰۸۶-۱۰۸۷-۱۰۸۸-۱۰۸۹-۱۰۹۰-۱۰۹۱-۱۰۹۲-۱۰۹۳-۱۰۹۴-۱۰۹۵-۱۰۹۶-۱۰۹۷-۱۰۹۸-۱۰۹۹-۱۱۰۰-۱۱۰۱-۱۱۰۲-۱۱۰۳-۱۱۰۴-۱۱۰۵-۱۱۰۶-۱۱۰۷-۱۱۰۸-۱۱۰۹-۱۱۱۰-۱۱۱۱-۱۱۱۲-۱۱۱۳-۱۱۱۴-۱۱۱۵-۱۱۱۶-۱۱۱۷-۱۱۱۸-۱۱۱۹-۱۱۲۰-۱۱۲۱-۱۱۲۲-۱۱۲۳-۱۱۲۴-۱۱۲۵-۱۱۲۶-۱۱۲۷-۱۱۲۸-۱۱۲۹-۱۱۳۰-۱۱۳۱-۱۱۳۲-۱۱۳۳-۱۱۳۴-۱۱۳۵-۱۱۳۶-۱۱۳۷-۱۱۳۸-۱۱۳۹-۱۱۴۰-۱۱۴۱-۱۱۴۲-۱۱۴۳-۱۱۴۴-۱۱۴۵-۱۱۴۶-۱۱۴۷-۱۱۴۸-۱۱۴۹-۱۱۵۰-۱۱۵۱-۱۱۵۲-۱۱۵۳-۱۱۵۴-۱۱۵۵-۱۱۵۶-۱۱۵۷-۱۱۵۸-۱۱۵۹-۱۱۶۰-۱۱۶۱-۱۱۶۲-۱۱۶۳-۱۱۶۴-۱۱۶۵-۱۱۶۶-۱۱۶۷-۱۱۶۸-۱۱۶۹-۱۱۷۰-۱۱۷۱-۱۱۷۲-۱۱۷۳-۱۱۷۴-۱۱۷۵-۱۱۷۶-۱۱۷۷-۱۱۷۸-۱۱۷۹-۱۱۸۰-۱۱۸۱-۱۱۸۲-۱۱۸۳-۱۱۸۴-۱۱۸۵-۱۱۸۶-۱۱۸۷-۱۱۸۸-۱۱۸۹-۱۱۹۰-۱۱۹۱-۱۱۹۲-۱۱۹۳-۱۱۹۴-۱۱۹۵-۱۱۹۶-۱۱۹۷-۱۱۹۸-۱۱۹۹-۱۲۰۰-۱۲۰۱-۱۲۰۲-۱۲۰۳-۱۲۰۴-۱۲۰۵-۱۲۰۶-۱۲۰۷-۱۲۰۸-۱۲۰۹-۱۲۱۰-۱۲۱۱-۱۲۱۲-۱۲۱۳-۱۲۱۴-۱۲۱۵-۱۲۱۶-۱۲۱۷-۱۲۱۸-۱۲۱۹-۱۲۲۰-۱۲۲۱-۱۲۲۲-۱۲۲۳-۱۲۲۴-۱۲۲۵-۱۲۲۶-۱۲۲۷-۱۲۲۸-۱۲۲۹-۱۲۳۰-۱۲۳۱-۱۲۳۲-۱۲۳۳-۱۲۳۴-۱۲۳۵-۱۲۳۶-۱۲۳۷-۱۲۳۸-۱۲۳۹-۱۲۴۰-۱۲۴۱-۱۲۴۲-۱۲۴۳-۱۲۴۴-۱۲۴۵-۱۲۴۶-۱۲۴۷-۱۲۴۸-۱۲۴۹-۱۲۵۰-۱۲۵۱-۱۲۵۲-۱۲۵۳-۱۲۵۴-۱۲۵۵-۱۲۵۶-۱۲۵۷-۱۲۵۸-۱۲۵۹-۱۲۶۰-۱۲۶۱-۱۲۶۲-۱۲۶۳-۱۲۶۴-۱۲۶۵-۱۲۶۶-۱۲۶۷-۱۲۶۸-۱۲۶۹-۱۲۷۰-۱۲۷۱-۱۲۷۲-۱۲۷۳-۱۲۷۴-۱۲۷۵-۱۲۷۶-۱۲۷۷-۱۲۷۸-۱۲۷۹-۱۲۸۰-۱۲۸۱-۱۲۸۲-۱۲۸۳-۱۲۸۴-۱۲۸۵-۱۲۸۶-۱۲۸۷-۱۲۸۸-۱۲۸۹-۱۲۹۰-۱۲۹۱-۱۲۹۲-۱۲۹۳-۱۲۹۴-۱۲۹۵-۱۲۹۶-۱۲۹۷-۱۲۹۸-۱۲۹۹-۱۳۰۰-۱۳۰۱-۱۳۰۲-۱۳۰۳-۱۳۰۴-۱۳۰۵-۱۳۰۶-۱۳۰۷-۱۳۰۸-۱۳۰۹-۱۳۱۰-۱۳۱۱-۱۳۱۲-۱۳۱۳-۱۳۱۴-۱۳۱۵-۱۳۱۶-۱۳۱۷-۱۳۱۸-۱۳۱۹-۱۳۲۰-۱۳۲۱-۱۳۲۲-۱۳۲۳-۱۳۲۴-۱۳۲۵-۱۳۲۶-۱۳۲۷-۱۳۲۸-۱۳۲۹-۱۳۳۰-۱۳۳۱-۱۳۳۲-۱۳۳۳-۱۳۳۴-۱۳۳۵-۱۳۳۶-۱۳۳۷-۱۳۳۸-۱۳۳۹-۱۳۴۰-۱۳۴۱-۱۳۴۲-۱۳۴۳-۱۳۴۴-۱۳۴۵-۱۳۴۶-۱۳۴۷-۱۳۴۸-۱۳۴۹-۱۳۵۰-۱۳۵۱-۱۳۵۲-۱۳۵۳-۱۳۵۴-۱۳۵۵-۱۳۵۶-۱۳۵۷-۱۳۵۸-۱۳۵۹-۱۳۶۰-۱۳۶۱-۱۳۶۲-۱۳۶۳-۱۳۶۴-۱۳۶۵-۱۳۶۶-۱۳۶۷-۱۳۶۸-۱۳۶۹-۱۳۷۰-۱۳۷۱-۱۳۷۲-۱۳۷۳-۱۳۷۴-۱۳۷۵-۱۳۷۶-۱۳۷۷-۱۳۷۸-۱۳۷۹-۱۳۸۰-۱۳۸۱-۱۳۸۲-۱۳۸۳-۱۳۸۴-۱۳۸۵-۱۳۸۶-۱۳۸۷-۱۳۸۸-۱۳۸۹-۱۳۹۰-۱۳۹۱-۱۳۹۲-۱۳۹۳-۱۳۹۴-۱۳۹۵-۱۳۹۶-۱۳۹۷-۱۳۹۸-۱۳۹۹-۱۴۰۰-۱۴۰۱-۱۴۰۲-۱۴۰۳-۱۴۰۴-۱۴۰۵-۱۴۰۶-۱۴۰۷-۱۴۰۸-۱۴۰۹-۱۴۱۰-۱۴۱۱-۱۴۱۲-۱۴۱۳-۱۴۱۴-۱۴۱۵-۱۴۱۶-۱۴۱۷-۱۴۱۸-۱۴۱۹-۱۴۲۰-۱۴۲۱-۱۴۲۲-۱۴۲۳-۱۴۲۴-۱۴۲۵-۱۴۲۶-۱۴۲۷-۱۴۲۸-۱۴۲۹-۱۴۳۰-۱۴۳۱-۱۴۳۲-۱۴۳۳-۱۴۳۴-۱۴۳۵-۱۴۳۶-۱۴۳۷-۱۴۳۸-۱۴۳۹-۱۴۴۰-۱۴۴۱-۱۴۴۲-۱۴۴۳-۱۴۴۴-۱۴۴۵-۱۴۴۶-۱۴۴۷-۱۴۴۸-۱۴۴۹-۱۴۵۰-۱۴۵۱-۱۴۵۲-۱۴۵۳-۱۴۵۴-۱۴۵۵-۱۴۵۶-۱۴۵۷-۱۴۵۸-۱۴۵۹-۱۴۶۰-۱۴۶۱-۱۴۶۲-۱۴۶۳-۱۴۶۴-۱۴۶۵-۱۴۶۶-۱۴۶۷-۱۴۶۸-۱۴۶۹-۱۴۷۰-۱۴۷۱-۱۴۷۲-۱۴۷۳-۱۴۷۴-۱۴۷۵-۱۴۷۶-۱۴۷۷-۱۴۷۸-۱۴۷۹-۱۴۸۰-۱۴۸۱-۱۴۸۲-۱۴۸۳-۱۴۸۴-۱۴۸۵-۱۴۸۶-۱۴۸۷-۱۴۸۸-۱۴۸۹-۱۴۹۰-۱۴۹۱-۱۴۹۲-۱۴۹۳-۱۴۹۴-۱۴۹۵-۱۴۹۶-۱۴۹۷-۱۴۹۸-۱۴۹۹-۱۵۰۰-۱۵۰۱-۱۵۰۲-۱۵۰۳-۱۵۰۴-۱۵۰۵-۱۵۰۶-۱۵۰۷-۱۵۰۸-۱۵۰۹-۱۵۱۰-۱۵۱۱-۱۵۱۲-۱۵۱۳-۱۵۱۴-۱۵۱۵-۱۵۱۶-۱۵۱۷-۱۵۱۸-۱۵۱۹-۱۵۲۰-۱۵۲۱-۱۵۲۲-۱۵۲۳-۱۵۲۴-

اصلی	فرعی	مفاهیم عناصر	منبع	مفاهیم رهبری	منبع
			(۳۷-۱۹)	همدلی و دوستی	(۱۵-۱۰-۴) (۲۶-۱۹)
		صمیمیت			
			(۳۷-۱۹)	مقبولیت	مقبولیت مختصصین فقر
	وابستگی درونی مثبت				
		رقابت کمتر	(۲۱-۹)	همکاری	(۳۴-۲۴-۱۹) (۱۱-۵-۴-۲) -
		حمایت	(۳۹-۲۸-۲۵) (۱۲-۲-۲-۲) -		

بر اساس بحث در گروه‌های کانونی، تمام داده‌های به‌دست‌آمده از مطالعه فراترکیب واجد ارزش بالا و غیرقابل حذف بودند. در اینجا به قسمتی از نتایج حاصل از بحث در گروه‌های کانونی به‌طور نمونه اشاره می‌شود.

وابستگی درونی: بسیاری از مشارکت‌کنندگان اعتقاد داشتند که وابستگی درونی، صمیمیت بین دانش‌آموزان را افزایش می‌دهد و باعث می‌شود که به نظرات یکدیگر احترام بگذارند. به‌عنوان نمونه در این زمینه می‌توان به سه مورد از نقل‌قول‌ها اشاره کرد.

یک رهبر زمانی می‌تواند به نظرات دیگران احترام بگذارد که نظرات آن‌ها را گوش دهد و از این طریق مهارت گوش دادن به‌عنوان یکی از مهارت‌های رهبری را تقویت کند.

رهبر باید هم مقبولیت و هم محبوبیت داشته باشد؛ زیرا محبت اطاعت را به همراه دارد و تعامل سازنده منجر به افزایش همدلی بین دانش‌آموزان می‌شود.

هنگامی که دانش‌آموزان با یکدیگر در ارتباط هستند، احساس صمیمیت و همدلی بیشتری پیدا می‌کنند و این منجر به احترام نسبت به نظرات دیگران می‌شود که به‌عنوان یکی از مهارت‌های رهبری تلقی می‌شود.

مسئولیت پذیری: محتوای مصاحبه‌ها نشان داد در کلاس‌هایی که رویکرد یادگیری مشارکتی اجرا می‌شود دانش‌آموزان تمایل بیشتری به قبول مسئولیت دارند، بیشتر از گذشته تلاش می‌کنند کارها را بین خود تقسیم کنند، مسئولیت‌پذیری به‌عنوان یکی از عناصر یادگیری مشارکتی، مسئولیت‌پذیری را به‌عنوان یکی از مهارت‌های رهبری توسعه می‌دهد. در این زمینه اعضای گروه به اتفاق معتقد بودند:

پرهیز از سواری رایگان باعث افزایش مسئولیت‌پذیری می‌شود. حتی اگر دانش‌آموزی دچار اشتباه شود، مسئولیتش را قبول می‌کند. در واقع پرهیز از سواری رایگان همان قبول مسئولیت می‌باشد که موجب می‌شود حقوق دیگران را رعایت کند.

یکی دیگر از مشارکت‌کنندگان پاسخگویی را این‌گونه بیان می‌کرد:

در گروه‌های مشارکتی، ویژگی دیگری که بسیار اهمیت دارد این است که تمام اعضا باید در تحقق اهداف مشترک پاسخگو باشند. هر فرد باید نسبت به عملکرد خود و سایر اعضا احساس مسئولیت کند.

مهارت‌های بین فردی: اکثر شرکت‌کنندگان باور داشتند که با هوشیاری گروهی، دانش‌آموزان می‌توانند عملکرد خود را بهبود بخشیده و به اهداف مشترک دست یابند. یکی از مشارکت‌کنندگان در گروه کانونی می‌گفت:

هنگامی که دانش‌آموزان در ارتباط با یکدیگر قرار می‌گیرند، با تعارض‌هایی روبرو می‌شوند و برای حل مسائل و تعارض‌ها، راه‌حل‌های جدیدی پیش می‌گیرند. آن‌ها باید از هوشیاری گروهی برخوردار باشند تا بتوانند گروه را به‌خوبی مدیریت کنند.

تعامل: مشارکت‌کنندگان در پژوهش اظهار می‌کردند که اجرای این رویکرد تعامل دانش‌آموزان با یکدیگر را بهبود بخشیده است و مهارت برقراری ارتباط و همچنین مهارت حل مسئله را تقویت می‌کند. یکی از آن‌ها می‌گفت:

دانش‌آموزان در تعامل با دوستان همسن و سال خود حرف‌های آن‌ها را بهتر قبول می‌کنند و بازخوردهایی که از یکدیگر دریافت می‌کنند تأثیرگذارتر است و این تعامل‌ها و بازخوردها، به‌عنوان یک تمرین و پیش‌زمینه برای تمرین مهارت‌های رهبری نظیر مهارت حل مسئله است.

گوش دادن، ارتباط، مقبولیت و هوشیاری گروهی: مشارکت‌کنندگان بر اساس نقشی که یادگیری مشارکتی می‌تواند در پرورش مهارت‌های رهبری دانش‌آموزان داشته باشد چهار مهارت گوش دادن، ارتباط، مقبولیت، و هوشیاری گروهی را به مهارت‌های رهبری دانش‌آموزان اضافه کردند. این چهار مهارت در مطالعه فراترکیب به‌روشنی برجسته نشده بود. در اینجا به‌عنوان نمونه به چند نقل‌قول از مشارکت‌کنندگان در گروه کانونی اشاره می‌شود:

طراحی و اعتباریابی الگوی یادگیری مشارکتی به منظور پرورش مهارت‌های رهبری در کودکان دبستانی

یک رهبر زمانی می‌تواند به نظرات دیگران اعتماد کند که به‌دقت به آن‌ها گوش دهد و آن‌ها را ارزیابی کند. این توجه به نظرات باعث ایجاد اعتماد و همکاری در گروه می‌شود و به رهبر کمک می‌کند تا تصمیمات بهتری بگیرد.

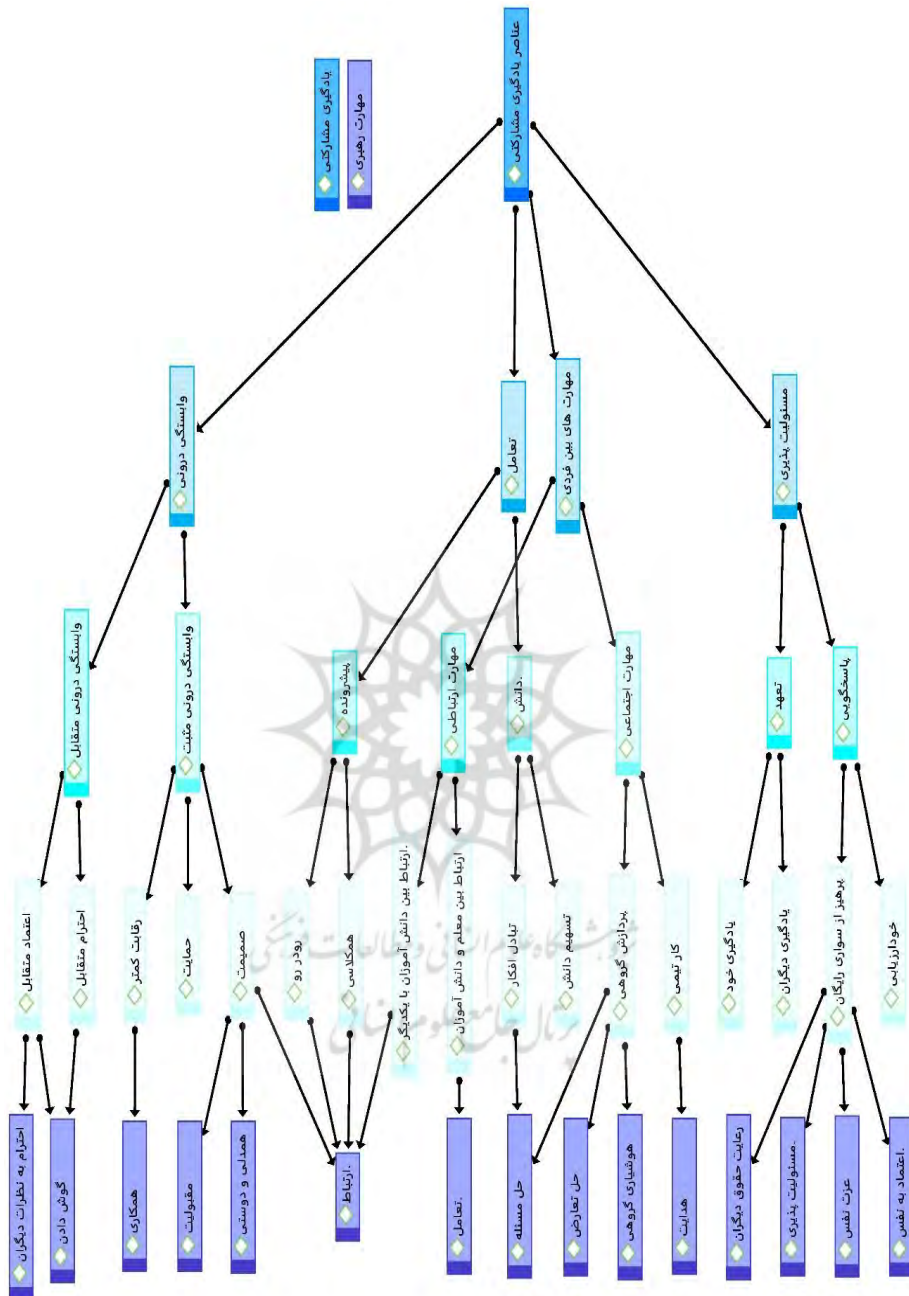
وقتی دانش‌آموزان با هم در گروه‌های خود صمیمی هستند، مهارت‌های ارتباطی آن‌ها تقویت می‌شود. این صمیمیت نه تنها باعث افزایش اعتماد و راحتی در بیان نظرات می‌شود، بلکه ارتباطات میان اعضای گروه را نیز بهبود می‌بخشد. این ارتباطات به گونه‌ای همکاری را تسهیل می‌کنند که اعضا بتوانند به‌طور مؤثرتر با یکدیگر هماهنگی کنند و به راحتی ایده‌ها و نظرات خود را به اشتراک بگذارند.

در این رویکرد، از طریق وابستگی درونی، صمیمیت بین دانش‌آموزان افزایش می‌یابد. این وابستگی باعث می‌شود که آن‌ها بیشتر به یکدیگر اعتماد کنند و بهتر با هم همکاری کنند. برای موفقیت این فرآیند، رهبر گروه باید هم مقبولیت داشته باشد، محبوبیت و مقبولیت از روابط صمیمانه و حمایت‌های عاطفی ناشی می‌شود.

دانش‌آموزان با همکاری و پردازش گروهی یک مسئله را شناسایی می‌کنند. سپس با بهره‌گیری از هوشیاری گروهی و تبادل نظرات و ایده‌ها، راه‌حل‌های ممکن را بررسی کرده و بهترین راه‌حل را انتخاب می‌کنند.

شکل ۱ نتایج حاصل از مطالعه فراترکیب و گروه‌های کانونی را از طریق نرم‌افزار تحلیل کیفی اطلس تی در قالب یک الگو از یادگیری مشارکتی نشان می‌دهد.

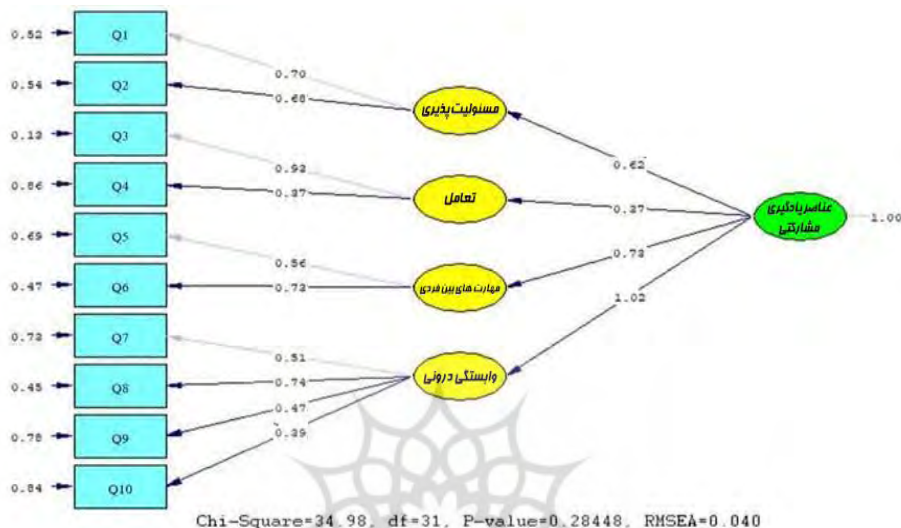
پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

شکل ۱. الگوی یادگیری مشارکتی به منظور پرورش مهارت‌های رهبری کودکان دبستانی

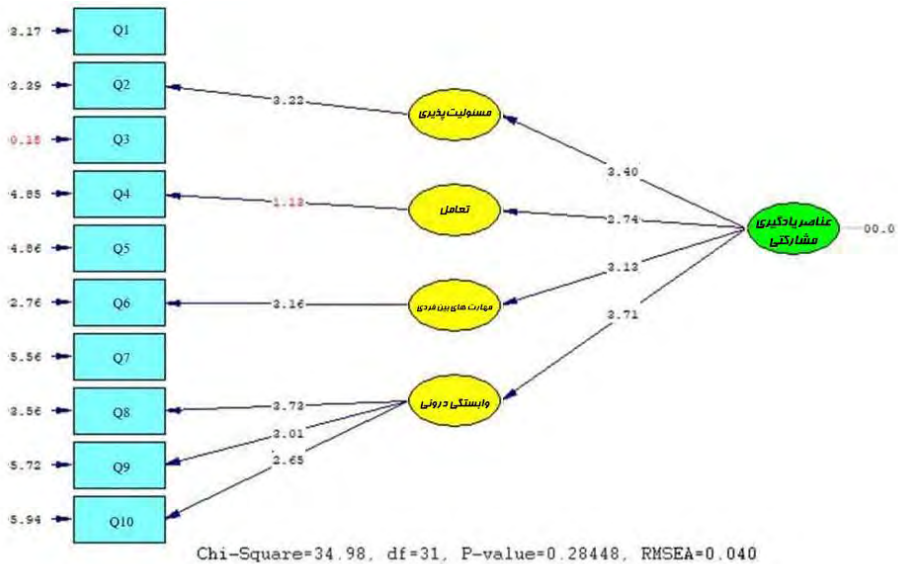
مطالعه کمی: معادلات ساختاری

به منظور بررسی و برازش الگوی به دست آمده، از مدل معادلات ساختاری استفاده شد. تحلیل عاملی تأییدی و آماره‌های t در زمینه مؤلفه‌های اصلی پژوهش در شکل (۲ و ۳) ارائه شده است.

شکل ۲. بارهای عاملی مدل اندازه گیری یادگیری مشارکتی

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

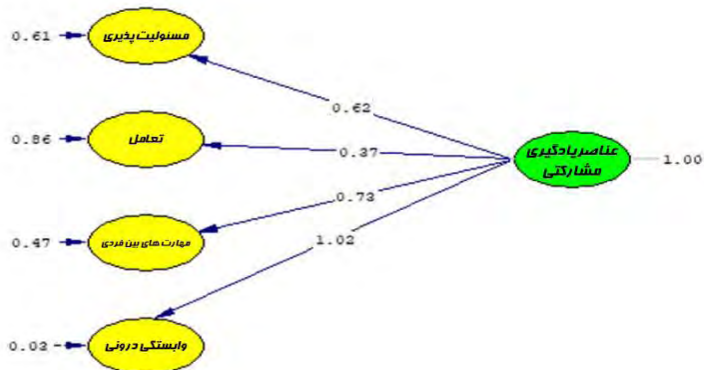
شکل ۳. آماره t حاصل از تحلیل عاملی مدل اندازه گیری یادگیری مشارکتی

نتایج حاصل از تحلیل عاملی تأییدی و آماره t نشان داد که به جز تعامل، سایر گزاره ها دارای بار عاملی معنی دار بوده و مؤلفه های ۴ گانه یادگیری مشارکتی مورد تأیید قرار گرفتند (جدول ۲).

جدول ۳. مدل ساختاری یادگیری مشارکتی و نقش آن در توسعه مهارت های رهبری

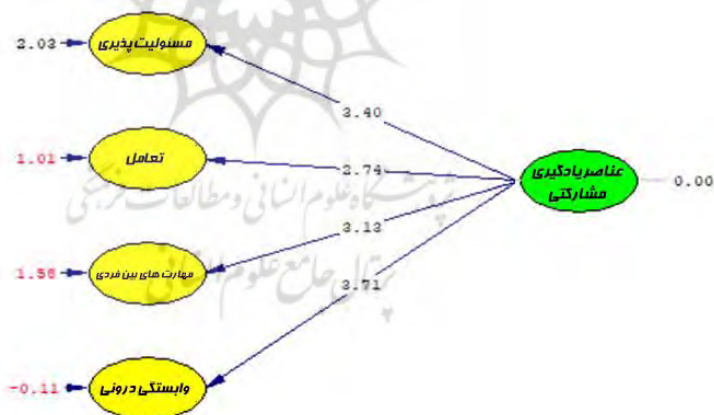
ردیف	یادگیری مشارکتی و نقش آن در توسعه مهارت های رهبری	بار عاملی	آماره t	رد یا تأیید
۱	نقش پرهیز از سواری رایگان بر توسعه مهارت مسئولیت پذیری.	۰/۷۰		تأیید
۲	نقش پرهیز از سواری رایگان بر توسعه مهارت رعایت حقوق دیگران.	۰/۶۸	۳/۲۲	تأیید
۳	نقش تعامل رودرو بر توسعه مهارت ارتباط با همسالان.	۰/۹۲		تأیید
۴	نقش ارتباط بین معلم و دانش آموزان بر تقویت تعامل با معلم.	۰/۳۷	۱/۱۲	رد
۵	نقش کار تیمی بر توسعه مهارت هدایت.	۰/۵۶		تأیید
۶	نقش پردازش گروهی بر تقویت مهارت حل تعارض.	۰/۷۳	۳/۱۶	تأیید
۷	نقش اعتماد متقابل بر توسعه مهارت احترام به نظرات دیگران.	۰/۵۱		تأیید
۸	نقش احترام متقابل بر تقویت مهارت گوش دادن.	۰/۷۴	۳/۷۳	تأیید
۹	نقش رقابت کمتر بر توسعه مهارت همکاری.	۰/۴۷	۳/۰۱	تأیید
۱۰	نقش صمیمیت بر توسعه مهارت همدلی و دوستی.	۰/۳۹	۲/۶۵	تأیید

طراحی و اعتباریابی الگوی یادگیری مشارکتی به منظور پرورش مهارت‌های رهبری در کودکان دبستانی

Chi-Square=34.98, df=31, P-value=0.28448, RMSEA=0.040

شکل ۴. مدل ساختاری و بارهای عاملی مؤلفه‌های یادگیری مشارکتی

Chi-Square=34.98, df=31, P-value=0.28448, RMSEA=0.040

شکل ۵. آماره t تحلیل عاملی مؤلفه‌های یادگیری مشارکتی

بارهای عاملی و آماره t و شاخص‌های برازش مناسب، همگی حکایت از تناسب این مدل ساختاری در ارزیابی یادگیری مشارکتی دارند.

جدول ۴. گزارش نهایی مدل ساختاری یادگیری مشارکتی و نقش آن در پرورش مهارت‌های رهبری

سازه اصلی	مؤلفه	بار عاملی	آماره t	رد یا تأیید
یادگیری مشارکتی	مسئولیت‌پذیری	۰/۶۲	۲/۴۰	تأیید
	تعامل	۰/۲۷	۲/۷۴	تأیید
	مهارت‌های بین فردی	۰/۷۳	۳/۱۳	تأیید
	وابستگی	۱	۳/۷۱	تأیید

بحث

پژوهش حاضر با هدف پرورش مهارت‌های رهبری دانش‌آموزان در محیط یادگیری مشارکتی انجام شد. یافته‌های حاصل از دو مطالعه کیفی نشان داد از میان پنج عنصر اساسی یادگیری مشارکتی که در نظریه همبستگی اجتماعی جانسون و جانسون (۲۰۰۹) پیشنهاد شده‌اند چهار عنصر به‌طور واضحی مهارت‌های رهبری را در دانش‌آموزان دوره ابتدایی تقویت می‌کنند. نتایج حاصل از مطالعه کمی، عنصر مسئولیت‌پذیری را با بار عاملی ۰/۶۲، و آماره t ۲/۴۰، تعامل را با بار عاملی ۰/۲۷ و آماره t ۲/۷۴، عنصر مهارت‌های اجتماعی با بار عاملی ۰/۷۳ و آماره t ۳/۱۳، و عنصر وابستگی را با بار عاملی ۱ و آماره t ۳/۷۱ مورد تأیید قرار داد. نتایج نشان داد که شاخص‌های برازش در شرایط مناسب بوده و الگو از برازش لازم برخوردار است. براساس یافته‌های بخش کمی پیشنهاد می‌شود معلمان فهرستی از فعالیت‌های پیشنهادی برای تقویت مهارت‌های رهبری در دانش‌آموزان ارائه دهند. مخصوصاً مهارت‌هایی نظیر مهارت‌های بین فردی، مهارت‌های اجتماعی و مسئولیت‌پذیری که نتایج مطالعه کمی آن‌ها را برجسته کرده است.

قبل از انجام این مطالعه تصور می‌شد دانش‌آموزان مهارت‌های رهبری را می‌توانند در یک محیط تعاملی به‌مرور تمرین کنند و از هم‌اکنون برای رهبری در سازمان‌های فردا آماده شوند. همسو با نتایج این مطالعه، یافته‌های اوایخانوا و همکاران (۲۰۲۲) و کاراگیانی و جود مونتگومری^۱ (۲۰۱۸)، نشان داد این مهارت‌ها را نمی‌توان از طریق محتوای برنامه درسی آموزش داد بلکه می‌توان آن‌ها را در مدرسه به‌عنوان اولین سازمان رسمی از طریق رویکردهای یاددهی - یادگیری به‌طور ضمنی تقویت کرد. نتایج مطالعه حاضر نشان داد یادگیری مشارکتی می‌تواند نقش مهمی در توسعه مهارت‌های رهبری دانش‌آموزان داشته باشد. در محیط یادگیری مشارکتی به

طراحی و اعتباریابی الگوی یادگیری مشارکتی به منظور پرورش مهارت‌های رهبری در کودکان دبستانی

دانش‌آموزان فرصت داده می‌شود تا از طریق تعامل و تبادل دانش، تفکر خود را تقویت کنند (لیگ^۱، ۲۰۱۶) و از طریق کاربرد دانش در موقعیت‌های واقعی زندگی مهارت‌های خود را توسعه دهند (پلنت و همکاران^۲، ۲۰۱۷). مطالعه حاضر نشان داد در چنین محیطی نوعی وابستگی درونی متقابل و مثبت در بین دانش‌آموزان ایجاد می‌شود که باعث افزایش صمیمیت، حمایت، رقابت کمتر، اعتماد و احترام متقابل گردیده و مهارت‌هایی نظیر گوش دادن، مقبولیت، احترام گذاشتن، همکاری کردن، همدلی و ارتباط را بهبود می‌بخشد. در این شرایط دانش‌آموزان از طریق بیان افکار و ایده‌ها، علاوه بر اینکه محتوای درس را به‌طور عمیق یاد می‌گیرند (استبانز^۳، ۲۰۱۶)، فرصت می‌یابند تا مهارت‌های مورد نیاز دوره بزرگسالی را نیز تمرین نمایند. برخی از این مهارت‌ها که به‌عنوان مهارت‌های رهبری در مطالعه حاضر شناسایی شده‌اند یافته‌های جدیدی هستند که می‌توانند توجه پژوهشگران را در آینده به خود جلب کنند. گوش دادن و احترام گذاشتن دو نمونه از این مهارت‌ها هستند که به نظر می‌رسد ارتباط نزدیکی با مسئولیت‌پذیری دارند. وابستگی درونی در بخش کمی، نسبت به مقوله‌های دیگر اهمیت کمتری داشته است. پژوهشگران در مطالعات آینده می‌توانند این موضوع را در اولویت قرار دهند.

یافته‌های مطالعه حاضر نشان داد مسئولیت‌پذیری به‌عنوان یکی از عناصر یادگیری مشارکتی در افزایش پاسخگویی به‌عنوان یکی از مهارت‌های رهبری نقش دارد. یافته‌های بخش کمی با درصد بالایی به نقش مسئولیت‌پذیری بر توسعه مهارت‌های اعتمادبه‌نفس و عزت‌نفس، رعایت حقوق دیگران، مسئولیت‌پذیری تأکید کرده‌اند. در این راستا مطالعات قبلی نشان می‌دهد از طریق سپردن مسئولیت به دانش‌آموزان می‌توان اعتمادبه‌نفس آن‌ها را تقویت کرد (کرامتی و گیلیس، ۲۰۲۲؛ گیلیس و نیکولس، ۲۰۱۵؛ اسلاوین، ۲۰۱۵؛ جانسون و همکاران، ۲۰۱۴؛ ماریاپان و همکاران، ۲۰۲۲) و عزت‌نفس (گیلیس و بویل، ۲۰۰۸)، و از این طریق مهارت رهبری کردن را به‌عنوان یکی از مهارت‌های ضروری زندگی دانش‌آموزی در قرن بیست و یکم پرورش داد (لی و کیم، ۲۰۲۱). از سوی دیگر به نظر می‌رسد زمانی که معلمان فرآیند یاددهی - یادگیری را طوری مدیریت و نظارت کنند که همه اعضا گروه فرصت رهبری کردن، گزارش دادن و صحبت کردن را پیدا کنند احتمالاً بهتر می‌توانند حس تعهد و پاسخگویی را در بین دانش‌آموزان کلاس توزیع کنند. درهرحال به‌روشنی نمی‌توان گفت در فرآیند اجرای یادگیری مشارکتی چه اتفاقی می‌افتد که دانش‌آموزان پاسخگوتر و متعهدتر می‌شوند. پاسخ این سؤال می‌تواند برای معلمان و

1. Leigh
2. Plant et al
3. Estébanez

والدین جالب باشد. شاید مطالعات آتی بتواند ابعاد گسترده تری از این موضوع را آشکار کند.

یافته‌های مطالعه حاضر در بخش کیفی و کمی نقش مهارت‌های بین فردی را به عنوان یکی از عناصر یادگیری مشارکتی در توسعه مهارت‌های ارتباطی برجسته کرده است. علاوه بر این با بیشترین بار عاملی مورد توجه قرار گرفته است. مهارت‌های ارتباطی همان طور که جانسون و جانسون (۲۰۰۸) اشاره می‌کنند کلید بهره‌وری گروهی هستند و می‌توانند تا حد زیادی موفقیت فارغ التحصیلان را در بازار کار تعیین کنند. بر این اساس شاید بتوان گفت دانش آموختگانی که از مهارت‌های ارتباطی بهتری برخوردارند زودتر وارد بازار کار می‌شوند و شغل بهتری نیز به دست می‌آورند. زیرا احتمالاً در رهبری کردن گروه‌ها و تیمها در سازمان‌ها بهتر عمل می‌کنند. بنابراین با احتیاط می‌توان گفت اجرای رویکردهای فعال یاددهی - یادگیری نظیر یادگیری مشارکتی می‌تواند تا حدودی موفقیت دانش آموختگان را در یافتن شغل بهتر تضمین کند مشروط به اینکه اجرای این رویکردهای تعاملی از مدارس ابتدایی آغاز شود و در دوره‌های تحصیلی بعدی ادامه یابد. درباره ابعاد اقتصادی رویکردهای یاددهی - یادگیری نظیر یادگیری مشارکتی مطالعات کمتری انجام شده است. این موضوع بکر و جدید می‌تواند برای پژوهشگران آتی جالب باشد.

افزون بر این مهارت‌های بین فردی، مهارت حل مسئله (کانسوی، ۲۰۱۷؛ بارنز، ۲۰۲۰)، حل تعارض (جانسون و همکاران، ۲۰۱۴؛ ماریاپان و همکاران، ۲۰۲۲) و هوشیاری گروهی را تقویت کند. این مهارت رهبری یک کلیدواژه جدید است که از طریق بحث‌های گسترده در گروه‌های کانونی به یافته‌های مطالعه حاضر اضافه شده است. کلیدواژه هشیاری گروهی در مطالعات مربوط به یادگیری مشارکتی کمتر مورد استفاده قرار گرفته است. شاید بتوان آن را به پنجمین عنصر یادگیری مشارکتی که پردازش گروهی است (جانسون و جانسون، ۲۰۰۹) مرتبط کرد. در مطالعه حاضر پردازش گروهی به عنوان یک زیر مقوله (و نه عنصر اصلی) آشکار شده است. در هر حال نیاز به اطلاعات بیشتری درباره هشیاری گروهی و ارتباط آن با یادگیری مشارکتی وجود دارد. این موضوع می‌تواند برای پژوهشگران جذاب باشد. افزون بر این برجسته نبودن پردازش گروهی در مطالعه حاضر نیز موضوعی است که نیازمند مطالعه بیشتری است. شاید تکرار مطالعاتی از این دست بتواند نتایج جدید و متفاوتی را آشکار کند.

یافته‌های مطالعه حاضر نشان داد تعامل به عنوان چهارمین مقوله این پژوهش، از طریق تسهیم دانش و تبادل افکار می‌تواند مهارت حل مسئله (کانسوی، ۲۰۱۷؛ بارنز، ۲۰۲۰)،

طراحی و اعتباریابی الگوی یادگیری مشارکتی به منظور پرورش مهارت‌های رهبری در کودکان دبستانی

مهارت‌های ارتباطی (کانسوی، ۲۰۱۷) را تقویت کند. مطالعات قبلی به محیط تعاملی به عنوان فرصتی برای بیان افکار خود و تبادل اندیشه (گیلیس و بویل، ۲۰۰۸)، بهبود ارتباط (گارسیا و پریوادو، ۲۰۲۳؛ تروساس و همکاران، ۲۰۲۳) اشاره کرده‌اند. یافته‌های مطالعه حاضر نیز نشان می‌دهد در راستای تقویت مهارت‌های ارتباطی و حل مسئله این فرصت‌ها از طریق یادگیری مشارکتی بهتر فراهم می‌شوند. مهارت ارتباط و حل مسئله در مطالعه حاضر به این دلیل برجسته شده‌اند که چندین عنصر آن‌ها را تقویت می‌کنند. به عنوان مثال وابستگی درونی مثبت، مهارت‌های بین فردی و تعامل رودرو می‌توانند مهارت برقراری ارتباط را به عنوان یکی از مهم‌ترین مهارت‌های رهبری تقویت کنند و مهارت‌های بین فردی و تعامل رودرو می‌توانند در توسعه مهارت حل مسئله نقش داشته باشند.

نتیجه‌گیری

نظریه همبستگی اجتماعی جانسون و جانسون (۲۰۰۹) دارای پنج عنصر اساسی است که در مطالعه حاضر چهار عنصر برجسته شده‌اند: وابستگی درونی، مسئولیت‌پذیری، مهارت‌های بین فردی، تعامل، و عنصر پنجم که پردازش گروهی است در مطالعه حاضر به صورت یک زیر مقوله آشکار شده است. یافته‌ها نشان داد که یادگیری مشارکتی به عنوان یک رویکرد فعال یاددهی-یادگیری می‌تواند در توسعه مهارت‌های رهبری دانش‌آموزان مؤثر باشد. مهارت‌هایی نظیر گوش دادن، احترام به نظرات دیگران، رعایت حقوق آن‌ها، مقبولیت و ارتباط، مسئولیت‌پذیری، تعامل و همکاری، اعتماد به نفس و عزت نفس، حل مسئله و حل تعارض، هدایت و هوشیاری گروهی. به نظر می‌رسد این مهارت‌ها ماهیتاً جز مهارت‌های رهبری هستند. نتایج حاکی از آن است که برخی از این مهارت‌ها از طریق چند عنصر یادگیری مشارکتی تقویت می‌شوند. به عنوان مثال می‌توان به عنصر وابستگی درونی مثبت، تعامل رودرو و مهارت‌های بین فردی اشاره کرد. افزون بر این برخی از عناصر یادگیری مشارکتی نیز نوعی مهارت رهبری در دانش‌آموزان محسوب می‌شوند که مسئولیت‌پذیری و تعامل از آن جمله‌اند. بنابراین چهار عنصر اشاره شده هر یک به نحوی در این مطالعه برجسته شده‌اند. از این رو با توجه به اهمیت مهارت‌های رهبری در دانش‌آموزان دوره ابتدایی و نقش کلیدی یادگیری مشارکتی در پرورش این مهارت‌ها، آگاه کردن والدین از یافته‌های این مطالعه می‌تواند آن‌ها را ترغیب کند تا از معلمان در اجرای این رویکرد حمایت کنند. یافته‌های این مطالعه ضمن اینکه معلمان را برمی‌انگیزد تا دانش

خود را در زمینه یادگیری مشارکتی و نحوه اجرای آن در کلاس درس توسعه دهند، تمایل آن‌ها را نیز به اجرای این رویکرد افزایش می‌دهد. کاربرد دیگر یافته‌های این مطالعه برای سیاست‌گذاران آموزشی است. آن‌ها می‌توانند رویکرد یادگیری مشارکتی را به‌عنوان بخشی از محتوای آموزش معلمان در سرفصل دوره‌های آموزشی دانشگاه‌ها و مراکز تربیت‌معلم بگجانند. آن‌ها همچنین می‌توانند به‌منظور توسعه حرفه‌ای مدرسان مراکز و دانشگاه‌های تربیت‌معلم، از طریق برگزاری کارگاه‌های آموزشی آن‌ها را با رویکرد یادگیری مشارکتی آشنا کنند.

این مقاله از هیچ سازمان و ارگانی حمایت دریافت نکرده است.

محدودیت‌ها

- این تحقیق نیز مانند بسیاری از تحقیقات محدودیت‌های خاص خود را داشت.
۱. در این پژوهش از معلمانی برای مصاحبه گروه‌های کانونی دعوت‌شده است که اعلام کرده بودند در حال اجرای یادگیری مشارکتی در کلاس درس هستند. ممکن است معلمان باتجربه‌تری وجود داشته باشد که این رویکرد را عملاً در کلاس‌های درس خود اجرا می‌کنند و ما نتوانسته‌ایم آن‌ها را در مطالعه خود شرکت دهیم.
 ۲. با توجه به نو بودن مفاهیم مهارت‌های رهبری دانش‌آموزان دوره ابتدایی، گستره منابع جمع‌آوری اطلاعات زمینه تجربی برای این پژوهش را محدود نمود.

منابع

- Barnes, A. C. (2020). Higher education and student affairs: Applying expertise in student leadership development and the collegiate context. *New directions for student leadership*, 2020(165), 99-112. <https://doi.org/https://doi.org/10.1002/yd.20372>
- Beckers, R., Van der Voordt, T., & Dewulf, G. (2016). Why do they study there? Diary research into students' learning space choices in higher education. *Higher education research & development*, 35(1), 142-157. <https://doi.org/https://doi.org/10.1080/07294360.2015.1123230>
- Cansoy, R. (2017). The effectiveness of leadership skills development program for university students/universite öğrencilerine yönelik liderlik becerileri geliştirme programının etkililiği. *Journal of history culture and art research*, 6(3), 65-87. <https://doi.org/https://doi.org/10.7596/taksad.v6i3.899>
- Carr, R., Palmer, S., & Hagel, P. (2015). Active learning: The importance of developing a comprehensive measure. *Active learning in higher education*, 16(3), 173-186. <https://doi.org/10.1177/1469787415589529>
- Carlos Torrego-Seijo, J., Caballero-García, P. Á., & Lorenzo-Llamas, E. M. (2021). The effects of cooperative learning on trait emotional intelligence and academic

- achievement of Spanish primary school students. *British journal of educational psychology*, 91(3), 928-949. <https://doi.org/https://doi.org/10.1111/bjep.12400>
- Chen, W. (2019). A case study on developing students' leadership skills via team work activities. *Open journal of social sciences*, 7(10), 414-425. <https://doi.org/https://doi.org/10.4236/jss.2019.710036>
 - Chong, W. H., & Kong, C. A. (2012). Teacher collaborative learning and teacher self-efficacy: The case of lesson study. *The journal of experimental education*, 80(3), 263-283. <https://doi.org/https://doi.org/10.1080/00220973.2011.596854>
 - Choudhury, S., & Pattnaik, S. (2020). Emerging themes in e-learning: A review from the stakeholders' perspective. *Computers & education*, 144, 103657. <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.compedu.2019.103657>
 - Crosby, B. C. (2016). *Teaching leadership: An integrative approach*. Routledge.
 - Estébanez, R. P. (2016). An approachment to cooperative learning in higher education: comparative study of teaching methods in engineering. *EURASIA journal of mathematics, science and technology education*, 13(5), 1331-1340. <https://doi.org/https://doi.org/10.12973/eurasia.2017.00673a>
 - Fakhri Alamdari, E., & Ghani, F. (2022). Enhancing foreign language motivation through the magic of cooperative learning: Dream or reality? *Foreign language annals*, 55(1), 237-257. <https://doi.org/https://doi.org/10.1111/flan.12590>
 - Ferguson-Patrick, K. (2020). Cooperative learning in Swedish classrooms: Engagement and relationships as a focus for culturally diverse students. *Education sciences*, 10(11), 312. <https://doi.org/https://doi.org/10.3390/educsci10110312>
 - Garcia, C., & Privado, J. (2023). Predicting cooperative work satisfaction of autonomous groups using a wiki tool in higher education. *Interactive learning environments*, 31(1), 117-128. <https://doi.org/https://doi.org/10.1080/10494820.2020.1764590>
 - Gillies, R. M., & Boyle, M. (2008). Teachers' discourse during cooperative learning and their perceptions of this pedagogical practice. *Teaching and teacher education*, 24(5), 1333-1348. <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.tate.2007.10.003>
 - Gillies, R. M., & Nichols, K. (2015). How to support primary teachers' implementation of inquiry: Teachers' reflections on teaching cooperative inquiry-based science. *Research in science education*, 45, 171-191. <https://doi.org/https://doi.org/10.1007/s11165-014-9418-x>
 - Herrmann, K. J. (2013). The impact of cooperative learning on student engagement: Results from an intervention. *Active learning in higher education*, 14(3), 175-187. <https://doi.org/10.1177/1469787413498035>
 - Hishamuddin, F., & Shukor, N. A. (2021). A review on the role of leadership in online learning environment among students. *CSEDU (1)*, 511-516. <https://doi.org/https://orcid.org/0000-0002-9587-8929>
 - Johnson, D. W., & Johnson, R. T. (2008). Social interdependence theory and cooperative learning: The teacher's role. In *The teacher's role in implementing cooperative learning in the classroom* (pp. 9-37). Springer.
 - Johnson, D. W., & Johnson, R. T. (2009). An educational psychology success story: Social interdependence theory and cooperative learning. *Educational researcher*, 38(5), 365-379. <https://doi.org/https://doi.org/10.3102/0013189X09339057>

- Johnson, D. W., & Johnson, R. T. (2018). *Cooperative learning: The foundation for active learning*. Active learning—beyond the future, 59-71.
- Johnson, D. W., Johnson, R. T., & Smith, K. A. (2014). Cooperative learning: Improving university instruction by basing practice on validated theory. *Journal on Excellence in University Teaching*, 25(4), 1-26.
- Karagianni, D., & Jude Montgomery, A. (2018). Developing leadership skills among adolescents and young adults: a review of leadership programmes. *International journal of adolescence and Youth*, 23(1), 86-98. <https://doi.org/https://doi.org/10.1080/02673843.2017.1292928>
- Keramati, M. R., & Gillies, R. M. (2022). Perceptions of undergraduate students on the effect of cooperative learning on academic achievement. *Journal of applied research in higher education*, 14(1), 440-452. <https://doi.org/https://doi.org/10.1108/JARHE-07-2020-0239>
- Kimmelman, N., & Lang, J. (2019). Linkage within teacher education: cooperative learning of teachers and student teachers. *European journal of teacher education*, 42(1), 52-64. <https://doi.org/10.1080/02619768.2018.1547376>
- Lee, W. W. S., & Yang, M. (2023). Effective collaborative learning from Chinese students' perspective: A qualitative study in a teacher-training course. *Teaching in higher education*, 28(2), 221-237. <https://doi.org/10.1080/13562517.2020.1790517>
- Leigh, J. (2016). An embodied perspective on judgments of written reflective practice for professional development in higher education. *Reflective practice*, 17(1), 72-85. <https://doi.org/https://doi.org/10.1080/14623943.2015.1123688>
- Li, B., & Kim, S. (2021). Developing student leadership readiness, core leadership skills to enhance student engagement through organization development intervention: action research at Zhejiang Yuexiu University of foreign languages in Zhejiang Province, The people's republic of China. *ABAC ODI Journal Vision. Action. Outcome*, 8(1), 82-103. <https://doi.org/https://doi.org/10.14456/abacodijournal.2021.6>
- López-Cuello, J., Uitdewilligen, S., & Sambeth, A. (2024). Triggers and conducive factors for reflection in university students: a focus group study. *Reflective practice*, 1-15. <https://doi.org/https://doi.org/10.1080/14623943.2024.2325418>
- Loes, C. N. (2022). The Effect of Collaborative Learning on Academic Motivation. *Teaching & learning inquiry*, 10. <https://doi.org/10.20343/teachlearninqu.10>
- Malan, M. (2021). The effectiveness of cooperative learning in an online learning environment through a comparison of group and individual marks. *Electronic journal of e-Learning*, 19(6), 1-13. <https://doi.org/https://doi.org/10.34190/ejel.19.6.2238>
- Mariappan, P., Khairani, M. Z., & Chanthiran, M. (2022). Design and development research (DDR) approaches in the development of koin-art cooperative learning model for student of inclusive education program. *kupas seni*, 10, 66-77. <https://doi.org/https://doi.org/10.37134/kupasseni.vol10.sp.8.2022>
- Morse, J. M. (2003). *Principles of Mixed Methods* (Vol. 189). Sage Publications, Inc., Thousand Oaks, CA.

- Plant, J., Li, S.-T. T., Blankenburg, R., Bogetz, A. L., Long, M., & Butani, L. (2017). Reflective practice in the clinical setting: a multi-institutional qualitative study of pediatric faculty and residents. *Academic medicine*, 92(11S), S75-S83. <https://doi.org/https://doi.org/10.1097/ACM.0000000000001910>
- Olabiyi, O. S., & Awofala, A. O. (2019). Effect of Co-Operative Learning Strategy on Senior Secondary School Students' Achievement in Woodwork Technology. *Acta didactica napocensia*, 12(2), 171-182. <https://doi.org/10.24193/adn.12.2.13>
- Orji, T. C., & Ogbuanya, T. C. (2018). Assessing the effectiveness of problem-based and lecture-based learning environments on students' achievements in electronic works. *International journal of electrical engineering education*, 55(4), 334-353. <https://doi.org/10.1177/0020720918773983>
- Sandelowski, M., & Barroso, J. (2007). *Handbook for synthesizing qualitative research*. Springer publishing company.
- Siewiorek, A., Saarinen, E., Lainema, T., & Lehtinen, E. (2012). Learning leadership skills in a simulated business environment. *Computers & education*, 58(1), 121-135. <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.compedu.2011.08.016>
- Slavin, R. E. (2015). Cooperative learning in elementary schools. *Education 3-13*, 43(1), 5-14. <https://doi.org/https://doi.org/10.1080/03004279.2015.963370>
- Troussas, C., Giannakas, F., Sgouropoulou, C., & Voyiatzis, I. (2023). Collaborative activities recommendation based on students' collaborative learning styles using ANN and WSM. *Interactive learning environments*, 31(1), 54-67. <https://doi.org/https://doi.org/10.1080/10494820.2020.1761835>
- Tyurina, V. O., Shevchuk, H. Y., Kriukova, Y. D., Lukashchuk, M. M., & Savishchenko, V. M. (2022). The impact of the project method on the development of leadership skills in students. <https://doi.org/https://doi.org/10.17162/au.v12i2.1045>
- Uaikhanova, M., Zeinulina, A., Pshembayev, M., & Anesova, A. (2022). Developing leadership skills in university students. *Cogent education*, 9(1), 2143035. <https://doi.org/https://doi.org/10.1080/2331186X.2022.2143035>
- Van Ryzin, M. J., & Roseth, C. J. (2021). The cascading effects of reducing student stress: CL as a means to reduce emotional problems and promote academic engagement. *The journal of early adolescence*, 41, 700-724. <https://doi.org/10.1177/0272431620950474>
- Petre, G. (2020). Developing students' leadership skills through cooperative learning: An action research case study. In *International Forum* (Vol. 23, No. 2).